

EMBER A PÁLYA KÖZEPÉN

– Csinta Samu beszélgetése Basa János olimpikon
jégkorong-válogatott játékossal –

A baromtér környéki tavacsán, giliccsel a lábon, esetenként fagyott lóganét kergetve kezdődött, majd De Gaulle beszédével és a magyar himnusszal folytatódott. A hetvenhat éves Basa János sokszoros válogatott csíkszeredai jégkorongozó és edző életútja a kis magyar világ utolsó perceitől egy ikon megmotozásáig.

– *Mikor szembesült először a ténnyel, hogy a magyar történelem egyik legsötétebb napján, a trianoni békediktátum évfordulóján, június 4-én ünnepli a születésnapját?*

– A napnak ezzel az örökségével csak jóval később találkoztam, azt azonban már apró gyermekként is sokszor hallhattam, hogy én magyar állampolgárnak születtem. Igaz, csak néhány hétig tartott a dolog, Jánosból nagyon gyorsan Ioan lettem. Azt mesélték az öregek, a bevonuló román hatóságok egyik legsürgősebb intézkedése volt, hogy kicseréljék a születési bizonyítványokat. Miután bekerültem a román jégkorong-válogatottba, lettem én Ion is, a Basa román helyesírását – farkincát az s alá – pedig már magam kértem, hogy legalább jól ejtsék ki a nevemet. A trianoni évforduló, a június 4. történelmi jelentősége igazából csak jóval később tudatosodott bennem, miután szabadon lehetett beszélni a magyarság dolgairól, a békediktátumról, annak következményeiről.

– *A gyermekkor azonban, feltételezem, egyáltalán nem vett tudomást a történelem fordulatairól. Mire emlékszik a legélénkebben azokból az évekből?*

– Nehéz körülmények között és baljós előjelekkel kezdődött az életem. Ikerpárként születtünk Csíkszentléleken – a testvéremet sajnos másfél éves korában elvitte a tüdőgyulladás –, miután Csíkmindszent mellett, Boroszlón bujkált a család a közeledő front elől. Édesanyám úgy száritgatta a pelenkáinkat a pincében, hogy rájuk ült. Az iskoláimat már Csíkszeredában végeztem, jó messziről, az állomáson túlról jártam a mai Márton Áron Gimnázium közelében lévő iskolába, bő három

kilométeres túra volt az. De azért is korán kellett kelnem, mert a Szent Kereszt-templomba jártam ministrálni a reggel hét órai misére, csak azután indultam iskolába. Öten-hatan versenyeztünk a ministrálásban, mert az alapján jelölték ki a papot házszentelésre elkísérőket, hogy év közben ki hiányzott kevesebbet. Volt olyan év, amikor mindössze három reggelen hiányoztam. Ma is minden reggeli misén ott vagyok Csíksomlyón. Azért ott, és nem valamelyik közelebbi templomban, mert megfogott, hogy annyi magyar elzarándokol a somlyói búcsúra a világ minden részéből. Fenn a kegytemplomban érzem magam a legjobban.

- *Miket álmodott magának a hideg csíkszeredai hajnalokon? Vonzotta például a papi pálya?*

- Egy ideig vonzott, de aztán lassan megváltozott. A templom messze volt, jóval közelebb viszont a hajdani baromtér, ott egy tavacska és egy patak, amelynek a jegéről csak a sötétség kergetett be bennünket. A ruha naponta többször megfagyott rajtunk, majd felengedett, aztán újra megfagyott. Ambrus Zoli bácsi, egy kiugrott pap szervezte meg a környékbeli utcák csapatait, közöttük a hokibajnokságot, ott szerettem meg a játékot. Merthogy én 1954-ben még műkorcsolyázással kezdtem, Mókus volt a klub neve, ahová jártam, több országos bajnok is kikerült onnan, többek között a Seiwarth-lányok, Imola és Éva, Löffler Marika, Paltán Weinrich Marianna, Comanici Marci, Gál Péter és Sólyom Antal voltak a csapattársaim. Igazából soha nem szerettem, hogy nézнем kell, milliméterre pontos-e a figura, amelyet a korcsolya a jégre rajzolt, milyen a kéztartásom. És hát a kúrruhára sem volt pénzünk, bárhogyan is kopácsolta reggeltől estig a lábbeliket a cipész édesapám. Miután egyszer kézbe vettem a hokibotot, sikerült egy csel, netán gölt is lőttem, soha többé nem tettem le.

- *Mindig csatárt akart játszani, ahogyan a gyerekek általában?*

- Játszottam én mindent, csak kapus nem voltam, főleg csatár, jóval később egy rövid ideig a válogatottban Ionescu hátvédnek rakott, de azt nagyon nem szerettem. A Lendületben kezdtem el rendszeresen játszani 1955-ben, Mezey Imre, Holló Gábor, Szilágyi Tibor, Sárkány László, Nagy Gábor, Boda Jenő és Császár Jenő hokiztak még abban a csapatban. A jelenlegi műjégpálya helyén volt a régi, természetes pálya, mellette egy kis kabin, ma is emlékszem, milyen jól befűtöttek,

hogy kellemes melegben öltözhessünk át. A környékbeli városokba jártunk játszani, Gyergyószentmiklóstól Kézdivásárhelyig, vagy onnan jöttek az ellenfelek. Előfordult, hogy Gyergyóba vászontetős teherautón vittek bennünket mínusz harminc fokban, Marosfőnél le kellett szállnunk a platóról, hogy fussunk egyet, meg ne gémberejdünk teljesen. Emlékszem, Fogarasy Zolinak akkor lefagyott a füle. Így jutottunk el 1962-ig, amikor megszereztük az első ifjúsági bajnoki címet Csíkszerezdának. A döntő meccset Bukarestben játszottuk, az ellenfél az utolsó percben még 4-3-ra vezetett. Szabó Pista bácsi, az edzőnk akkor a mifelénk még alig ismert taktikát vetette be, kapus helyett mezőnyjátékost küldött a jégre, és húsz másodperccel a vége előtt egyenlítettünk. Hatalmas plusz elégtételként én lőttem az egyenlítő gólt, a döntetlen elég is volt, jobb gólkülönbséggel mi lettünk a bajnokok. Egy évvel később pedig már behívtak az ifjúsági válogatottba.

- *Milyen edzőmunka zajlott akkoriban? Vagy a felnőttek egyszerűen dobották a fiúk közé a korongot, ők meg kergették, míg látni lehetett...*

- Mindenekelőtt korcsolyázni igyekeztek megtanítani bennünket, mindennek az az alapja. Volt, aki a koszorúzásnál, a kanyarvételnél csak egyik irányba, balra tudta vágni a jeget. Aztán jöhetett a hátrafelé korcsolyázás, a nyolcasozások. Fontos volt megtanulni a helyes testtartást, fejtartást, mert a hokiban muszáj látnod, ki merre közlekedik körülötted, ellenkező esetben úgy elütnek, mintha a vonattal mennél szembe. Aztán persze voltak ütőkezelést, korongátadást-átvevést csi-szólo gyakorlatok, a nagyobbacskaéknál Szabó Pista bácsi már le is rajzolta a támadások „útvonalát”. Sokat kínlódtunk a nehéz ütőkkel, a lövésgyakorlásoknál is akadályt jelentett. Hiába, na, munkás sportág a jégkorong.

- *Van külön bejáratú magyarázata arra, miért születnek a csíki gyerekek úgymond korcsolyával a lábukon?*

- Nincs, ez egyszerűen csak így történik. Itt valóban emberemlékezet óta mindenki tudott korcsolyázni, volt aki jól, és volt, aki még jobban. És ez nemcsak a fiúkra érvényes, gyermekkoromban Csíkszerezdának női csapata is volt, Vákár Lajos bácsi felesége, Böske néni volt az ügy nagy szervezője. Mi még úgy kezdtük, hogy lábszárvédőnek a történe-

lemkönyvet tettük be, mert annak volt a legkeményebb a borítója. Az első igazi hokikorcsolyám pedig egy régi gyártmányú darab volt.

- *Milyen volt az első szembesülés azzal, hogy Csíkszeredán kívül is van élet? Például, amikor először behívták az ifjúsági válogatottba...*

- Elég keserves dolognak bizonyult, mert nagyon keveset tudtunk románul. A bukaresti közeg pedig az első pillanattól ellenséges, sovén volt, olyan edző is akadt, aki azt is próbálta megtiltani, hogy magyarul beszéljenek egymás között a csíkiak. Azokban az időkben sokat jártunk a válogatottal a Bălea-tóhoz, mivel ott volt először jég, esetenként már októberben rá lehetett menni. Azok az edzőtáborok az elzártság miatt is nehezek voltak, rengeteget kötekedtek velünk.

- *Hogyan zajlott anno a csíkszeredai, gyergyói hokisok katonaság címszó alatti erőszakos Bukarestbe telepítése?*

- A személyes példámát tudom megosztani: a középiskola bejezése után a Bukaresti Testnevelési Egyetemre felvételiztem, hatalmas volt a verseny, tizenketten egy helyre, nem is jutottam be. Abban az időben nyolcan-tizen voltunk hasonló, katonaság előtti helyzetben, a két bukaresti klub, a Steaua és a Dinamo pedig osztozkodott fölöttünk. Mihai Flamaropol, a Dinamo edzője – korábbi sokszoros válogatott játékos – már az egy évvel korábbi ifjúsági bajnoki címünk alkalmával megismert, azonnal megkeresett, és azt mondta: végezd nálunk a katonaságot a sportszázadban, minden körülményed meglesz, segítünk neked, közben az egyetemen is próbálkozhatasz. El is fogadtam, mint ahogy szinte valamennyien a hozzám hasonlók közül. Így ragadtam hat éven át Bukarestben, közben elvégeztem a testnevelési egyetemet.

- *Nehéz volt-e leszerelni a Dinamótól?*

- Mivel a sorkatonai szolgálat után máris megkezdtem az egyetemet, nem kellett egyenruhába öltöznöm, ezért aztán leszerelnem sem. Édesanyám mondogatta mindig, hogy ne vegyek egyenruhát magamra, mert sosem szabadulok tőle, mondhatnám, hogy szót fogadtam neki, de igazság szerint inkább csak így alakult. Egyszer majdnem aláírtam a folytatást, de mivel a feleségem gyereket várt, már nagyon készülődünk hazafelé. Az akkori Hargita megyei első titkár, Fazakas Lajos segítségével aránylag simán ment a dolog. Meg a Jóisten segítségével,

akihez mindig is imádkoztam, a bukaresti éveim alatt is, pedig akkor csak ritkán jutottam el templomba.

- *A sportpályafutása szempontjából azonban a bukaresti évek, konkrétan 1968 jelentette a csúcsot: bajnoki cím a Dinamóval, állandó hely a válogatottban, szereplés a grenoble-i olimpián. Az utóbbi mindent visz?*

- Az olimpia valóban egészen különleges, bármi egyébvel összehasonlíthatatlan élmény. Minden nemzet képviselői felvonulnak ünnepelőbe öltözve, meghatározott ceremónia szerint, akár a templomban. Charles de Gaulle francia elnök megnyitó beszéde is felejthetetlen emlék. De az előzmények sem mellékesek. Az 1966-os torinói téli Universiádén 5-0-ra legyőztük a kanadai főiskolás válogatottat. Mondhatni ijedtünkben, ismerve ugyanis előzetesen a kanadai csapat fizikai erejét és sebességét, arra törekedtünk, hogy gyorsan járassuk a korongot, minél kevesebbet ütközzünk velük. Ez annyira jól sikerült, hogy 5-0-ra vertük őket. Persze nem ment ez annyira simán, ahogy elsőre tűnik, volt verekedés is bőven, az egyik tömegbunyó alatt leültem a pálya közepére, ott vártam ki, amíg kipofozkodják magukat. Ha belém kötöttek, én sem futamodtam meg, de amúgy nem voltam egy verekedős típus. A kanadaiak mindenesetre képtelenek voltak elfogadni a vereséget, annak a meccsnek köszönhetően hívták meg a román válogatottat 1968 elején Kanadába, ahol Montreáltól Ottawáig tizenegy mérkőzést játszottunk. Ott láttuk először, mit is jelent az igazi hoki. Nem vallottunk szégyent, öt meccset megnyertünk, ötöt elveszítettünk, egy döntetlennel zárult. Jó felkészülés volt az olimpiára, én meg ott játszottam be magamat a válogatottba. Grenoble-ban mi kaptuk a Fair Play díjat – amit a legkevesebb kiállítási percet összeszedő válogatottak adtak –, az érte járó Rolex órának nagyon örültünk, a mai napig őrzöm, pedig rengetegen meg akarták vásárolni az idők folyamán.

- *Ha már testközlelől megtapasztalhatta: képes lett volna helytállni az észak-amerikai profiligában, a híres NHL-ben?*

- Nem, sem erőben, sem technikában, sem gyorsaságban nem tudtam volna felvenni a versenyt velük. A romániai jégkorongozók közül talán Tureanu vagy Huțanu lehetett volna képes rá, hívták is őket nyugat-európai bajnokságokba, de nem engedték ki őket.

- *Grenoble után újra a világ közepe, Csíkszereda következett. Miből lett elege?*

- Egyszerűen csak 1969-ben befejeztem az egyetemet, és el akartam kezdeni a majdani tanári életemet. Egy évvel később megszületett a fiam is. A hazaérkezésem után 1969 és 1971 között az egykori leányiskolában, a Petőfi Sándor Általános Iskolában tanítottam, majd nyugdíjazásomig a mai Márton Áron Gimnáziumban voltam címzetes tanár. Azokra az évekre, amíg a Sportklubnál dolgoztam edzőként, jegelték a helyemet. Előbb azonban még néhány éven át játszottam itthon, 1975-ig a válogatottba is bekerültem, a Japánban rendezett világbajnokság volt az utolsó felvonás. Akkor azt mondtam, ennél többet már nem kaphatok a sporttól. Aztán úgy adódott, hogy a különböző korosztályos válogatottak edzőjeként további három alkalommal még eljutottam oda. A japánok a végén már azt gondolhatták, hogy valamennyi román válogatottnak én vagyok az edzője.

- *Mondhatni automatizmus volt, hogy visszavonulása után ön kerüljön a Csíkszereda felnőtt csapatának élére?*

- Ellenkezőleg, úgy lettem edző, hogy még játékos-segédedzőként összeveszttem Mezey Imrével, a csapat akkori edzőjével. Imivel egyidősek voltunk, a Dinamóhoz katonaként is együtt kerültünk, ő azonban ritkábban fért be a csapatba. A hadseregben viszont a felettesem volt, többször vissza is élt a hatalmával, egy Steaua elleni meccs előtti éjszakára például őrségbe állított. Amikor másnap megkérdezték, miért mozogtam olyan fáradtan, elmondtam, mi történt, Imrét pedig azonnal el akarták küldeni a csapattól. Csak az én kérésemre maradhatott, mondtam a vezetőknek, Szeredában még a végén azt fogják mondani, hogy kifúrtam a földimet. Az edzőcseréhez vezető eset 1977-ben egy csehszlovákiai edzőtáborban történt, ahol kikaptunk a hazautazás előtti meccsen. Dühében Mezey mindenkinek megtiltotta, hogy kimenjen a városba. Segédedzőként négyszemközt megmondtam neki, hogy ez ennyit nem ér meg, főleg, hogy az edzőtáborozás végére kimerültek a feleségek is, legyen ennyi belátás benne. Ő azonban nem engedett, hatalmas feszültség lett belőle, miután hazajöttünk, Mezeyt leváltották, és engem neveztek ki a helyére. Onnantól kezdve tizenkét éven át voltam a Sportklub vezetőedzője.

- Egy olyan hosszú periódusban, ami alatt a politikai hatalom egyszerűen nem engedélyezte egy magyar csapat szárnyalását. Milyen volt gúzsba kötve táncolni?

- Oda volt a lelkem tőle... Pedig a nyolcvanas évek első felében még jó csapatunk is állt össze, a szövetség akkori főtítkára viszont a szemembe mondta: nem lehettek bajnokok, mert magyarok vagytok, örüljetek a második helynek. Később aztán olyan mértékű lett a játékoselvitel, hogy adott pillanatban arra ébredtem, gyakorlatilag nincs egy csapatra való hokisom. A nyolcvanas évek vége felé már esélyünk sem lehetett a bajnoki címre, és nemcsak a politikai nyomás miatt, egyszerűen azért, mert a legjobbak már nem nálunk játszottak. Mit mondhattam volna ilyen körülmények között a játékosoknak? Azt, hogy próbáljunk korrektül játszani, szépen, hátha egyszer eljön a mi időnk is.

- Volt rá lehetősége, hogy közben edzőként fejlessze magát? Vagy a kor beártságában maradt, amit az öregektől látott, illetve tanult az egyetemen?

- Bár sok hasznos dolgot tanultam az egyetemen, és játék közben is, amikor csak tehettem, a külföldi turnék során megnéztem a nagyobb csapatok edzéseit, lejegyeztem, amit érdemesnek találtam. „Loptam” a mesterséget, ahol lehetett. Edzéseken rengeteget gyakoroltattam az emberelőnyös és emberhátrányos helyzeteket, ugyanakkor sok lövés-gyakorlatot is tartottam.

- Ha a Csíkszeredával nem is, de a Ferencvárossal edzőként is sikerült felérni a csúcsra. Hogyan találtak egymásra a legnépszerűbb magyarországi klubbal?

- Levélben keresett meg 1990-ben Szűcs János, az FTC akkori szakosztályvezetője, az állt benne, hogy meghívna vezetőedzőnek. Ismert ő már korábról is, de kiderült, hogy az akkor már ott korongozó sepsiszentgyörgyi Dragomir György és a csíkszeredai Sándor Szilárd is „menedzsel”. Én meg úgy voltam vele, hogy bozgoroztak eleget korábban, jól jön majd egy kis vigasztalódás. Plusz a két lányom már Budapesten tanult, őket is igyekeztem segíteni. Sok kellemes, sőt könnyes emléket hozott az az év, például amikor 1991-ben magyar bajnokok lettünk, és a Kisstadionban 10-12 ezer ember éltetett, énekelte a himnuszt. Elmondhatatlanul sokat jelentett az nekem akkor.

Persze voltak borúsabb pillanatok is, de azokra nem emlékszik az ember. Már csak mosolygok az emléken, amikor a Budapest Sportarénában egyszer öt perccel tovább maradtunk a jégen, és hallottam, amint a következő edzésperiódusra váró csapattól valaki megjegyezte: ez a kurva oláh már nem akar leszállni a jégről.

– *Hogyan sikerült megtalálni a közös hangot a pesti vagányokkal?*

– Nem volt könnyű dolgom a helyi nagygúccal, akik között nagyon tehetségesek, de nagyon simlisek is akadtak. Sokszor kipécézték az általam használt szakkifejezéseket, kószolgáltak rendesen, egy-egy gyakorlat esetén azt is megkockáztatták, hogy lehetetlenség megcsinálni, amit elvárok tőlük. Olyankor odaszólítottam Dragomirt, ő gond nélkül bemutatta az elvégzendő gyakorlatot. Szerencsém volt az orosz légiósokkal, akiket Szüccsel közösen válogattunk ki, így került a Fradihoz Oreskin és Andrejev, akik nemcsak játéktudásuk révén váltak a szövetségeseimmé. Szerencsémre az iskolában jó orosz tanárom volt, a turnékon is gyakoroltam a nyelvet, sokat segített a kapcsolatunkban, hogy szót tudtam velük érteni. Sosem éltek vissza a nagy tudásukkal, a számukra teljesen szokatlanul mostoha játékkörülmények miatt sem panaszkodtak. Sőt volt, hogy egyenesen éltek vele: egy meccsen a sűrű hóesésben egyikük megindult egy irányba, mintha a korongot vezetné, az ellenfél csapata meg utána. A másik eközben meg gólt lőtt. Mégsem tartott sokáig a fradis történet, mert végül nem kaptam meg, ami a szerződésben szerepelt, időközben szakosztályvezető-váltásra is sor került, és már semmi sem volt a régi. A távozásom saját döntésem volt, azt követően fél évre átmentem az Újpesthez, meg is vertük a Fradit.

– *Ma Csíkszereda megbecsült nyugdíjasa, következhetne a hepiend, de nem tűnik igaznak, hiszen hiába telepedett haza végérvényesen 1996-ban, azóta senki sem vette igénybe a tudását, tapasztalatát. Vajon miért?*

– Erre jómagam is sokáig kerestem a magyarázatot, de nem találtam, és egy ideje már nem is fontos. Leginkább az zavart, amikor meccsek előtti belépéskor át kellett esnem a biztonsági motozásokon, a klubvezetők közül senki sem tartotta fontosnak, hogy jelezze az őrző-védőknek, ki is vagyok én. A sport elismert mestere, érdemes edző, ezek az elismerések a sportbázisok használatára is feljogosítanak, erre azonban Csíkszeredában az volt a válasz, hogy lejártak a kommunista

idők. 2017-ben mentem ki utoljára hokimérkőzésre, egy utolsó pillanatban elveszített Fradi-meccs után hazafelé rosszul lettem a parkban, azóta több műtéten is átestem. Imádom a hokit, de nem akarok a sportág mártírja lenni. A felépülésben sokat segített, hogy sportoló voltam, ezúttal is győzni akartam, akárcsak annyi éven át a jégen. A Jóistennek és az orvosoknak köszönhetően egyelőre túléltem a megpróbáltatásokat, és ma már leginkább azt várom, hogy találkozhasam a külföldön élő lányaimmal, az unokákkal. Ritka pillanatok, de érdemes értük élni.

BASA JÁNOS Csíkszeredában született, 1944. június 4-én. Iskoláit a mai Márton Áron Gimnázium elődintézményeiben végezte, ott érettségizett 1963-ban. A Bukaresti Testnevelési Egyetemen (IEFS) diplomázott 1969-ben. Tanári pályáját nevelő iskolájában futotta be, ahonnan 2008-ban vonult nyugalomba. Országos ifjúsági bajnok lett 1962-ben a csíkszeredai Lendülettel, 1968-ban felnőtt bajnokságot nyert a Bukaresti Dinamóval. Több mint 250-szeres román válogatott, az 1968-as grenoble-i olimpia résztvevője. Tizenkét éven át volt a Csíkszeredai Sportklub vezetőedzője. Szakvezetőként kétszeres magyar bajnoki aranyéremig és két kupagyőzelemig vezette a Ferencvárost. Nős, három lány édesapja, négy unoka nagypapája.

Levegő, 2018 (olaj, vászon, 120 x 140 cm)